

FÓKUSZBAN A SPORTTUDOMÁNY ÉS A TESTNEVELÉS

Focus on Sports Science and Physical Education

**Sportszakmai tanulmány-,
és szakkikk gyűjtemény**

**Studies and abstracts from the area
of sports sciences research**

**László Ferenc Sporttudományi Kutatóműhely
IV. kötet**

AZ AGRESSZIVITÁS VIZSGÁLATA AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK KÖRÉBEN

Rudics Boglárka¹ – Vári Beáta²

*¹⁻²Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Testnevelési és Sporttudományi Intézet*

1. Bevezetés

Egész életünket végig kíséri a durvaság, a kegyetlenég, az agresszió. Már fiatal korban az óvodában is megtapaszthatjuk ezeket a jelenségeket. A gyermekek erőszakkal próbálják megszerezni az érdeklődésüket éppen felkeltő tárgyat. Legyen az a homokozó lapát, egy színes ceruza vagy éppen egy pöttyös labda. A médiában is nap, mint nap halljuk, olvassuk a különböző durva, gyakran lélekfacsaró híreket. Nem csoda, hogy egy agresszív társadalomban a gyermekek is gyakran a támadó magatartást ítélik meg helyesnek, sokszor ezzel másokat bántva. Ezen magatartásformák később az alsó- és felsőfokú tanulmányi képzések alatt, sőt még a nagybetűs felnőtt életben is megfigyelhetők. A huszonegyedik század rohanó világában az emberekben felgyülemlett stressz még inkább hajlamosít bennünket a keményebb fellépésre. Gyakran az általános iskolában is megfigyelhető viselkedésforma mások verbális vagy éppen fizikai bántalmazása. Az érdekérvényesítés ezen formájával a gyermekek is sokszor saját gyengeségüket vagy valamilyen tulajdonságukat, érzelmeiket próbálják leplezni. Az erőszak elítélendő, mégis előfordul, hogy ehhez az eszközhöz nyúlunk, amikor nincs már más a tarsolyunkban. Szeretnénk, hogy a felnövekvő gyermekeink illemtudóak legyenek, de ugyanakkor nem akarjuk, hogy kihasználják őket. Tiltjuk, hogy másokat bántson, de amikor szükség van rá, akkor legyen képes megvédeni magát. Fogadjon szót nekünk, de ne legyen olyan ember, akinek nincs saját akarata (Buda, 2005).

2. Erőszak (fizikai/verbális), agresszió, zaklatás

Az általam felhasznált szakirodalomban dr. Buda Mariann az erőszak számos formáját említi és az agresszióval gyakran szinonimaként használja. Az erőszak irányulhat mások alkotásai, vagy tárgyak ellen, ezt a formáját nevezi rombolásnak. Ugyanakkor az erőszak irányulhat élőlények, állatok és az emberi test ellen is. Az emberi test elleni megnyilvánulása lehet lökdösés, csipkedés, harapás vagy akár ütés, rúgás (Buda, 2005). Az erőszak ezen formáját nevezzük fizikai, azaz testi erőszaknak. Az agresszió rejtettebb formái közé sorolja a szavakkal elkövetett, úgynevezett verbális erőszakot,

ami megjelenhet szidalmazás, csúfolódás, megszegényítés, árulkodás formájában. Előfordulhat, hogy a gyermek a felesleges agresszív energiáját saját maga ellen fordítja. Az öndestrukciónak, azaz az önrombolásnak megjelenhet körmörágás, hajtépkedés vagy akár túlzott vakmerőség formájában is (Buda, 2005).

„**Erőszak** (violence): Az agresszív viselkedés egyik fajtája. Olyan negatív cselekedet, melyben az elkövető, az erőszaktevő saját testét, fizikai-szellemi erejét, vagy éppen egy tárgyat (akár fegyvert is) használ fel arra, hogy szándékosan sérülést, fájdalmat, kényelmetlenséget okozzon másnak. Az iskolában megjelenő formáját nevezzük iskolai erőszaknak.

„*Iskolai erőszak* (school violence): az agresszív viselkedés egyik fajtája. Olyan negatív cselekedet, amely a tanulók egymás közti, a tanulók tanárokkal vagy más iskolai alkalmazottakkal és a tanárok tanulókkal (esetleg szülőkkel) szembeni erőszakos viselkedésében nyilvánulhat meg. Az iskola világában a verbális, a fizikai és a pszichikai erőszak számos formája regisztrálható” (1).

„**Agresszió**nak nevezünk minden olyan szándékos cselekvést, amelynek indítéka, hogy - nyílt vagy szimbolikus formában - valakinek vagy valaminek kárt, sérelmet vagy fájdalmat okozzon” (Ranschburg, 2001. p. 90). Az agresszivitást a szándékosság határozza meg. Előfordulhat, hogy valaki ügyetlenségből, véletlenül okoz kárt, ami látszólag az agresszivitás motívumait rejtje magában, mégsem beszélhetünk agresszióról.

A **zaklatás** célja mások megfélemlítése vagy mások magánéletébe illetve mindennapi életvitelébe való önkényes beavatkozása, az illető rendszeres, tartós háborgatása (2). A gyerekek körében is gyakran megfigyelhető a zaklatás jelensége, még ha csak gyerekcipőben is, de előfordulása az iskolákban olyannyira jelentős, hogy kiemelt figyelmet igényel a megelőzése és kezelése. Sajnos gyakran nem foglalkozunk ezzel a kérdéskörrel eleget, gyermeki játéknak tekintjük az effajta eseményeket (Coloroso, 2014). Barbara Coloroso *Zaklatók, áldozatok, szemlélők* című könyvében számos esetről ír világszerte, melyek halállal végződtek.

„2001. március 7., Williamsport, Pennsylvania: egy tizenégy éves, nyolcadikos lány, Elizabeth Bush magával vitte az iskolába apja fegyverét, és meglőtte a barátnőjét, amiért az ellene fordult és csatlakozott a zaklatóihoz, akik folyton „idiótának, hülyének, kövérnek és rondának” csúfolták” (Coloroso, 2014, 21. o.).

Az említett három fogalom jól elkülöníthető definíciók segítségével, de ugyanakkor az életben gyakran együtt jelennek meg. Előfordulhat, hogy egy agresszív természetű ember, az agresszív viselkedés egyik formáját az erőszakot alkalmazza, annak valamilyen formáját egy embertársán, ami akár rendszeres is, ezáltal zaklatássá válhat.

Zaklató: a zaklatás négy ismertetőjele közül az egyik az egyenlőtlen erőviszonyok. Általánosságban elmondható, hogy a zaklatók legtöbb esetben természetesebbek, magasabb rangban vannak, szókimondóbbak vagy a tömeghatás erejét felhasználva érik el céljaikat. A másik ismertetőjel a fájdalom okozásának szándéka, tehát a zaklató örömet leli a tevékenységben, ami mások testi vagy lelki világának megsértését jelenti. A zaklatás módszereit, ugyan ezen irodalom, három csoportra bontja. Fizikai, verbális és kapcsolati (Coloroso, 2014).

Áldozat: Ők a zaklatók célpontjai, akin a zaklatók kitölthetik a dühüket. Ilyen célpont bárkiből lehet. Ilyen esetekben gyakran elveszítik érdeklődésüket az iskola iránt, kerülő úton mennek iskolába, romlik a tanulmányi eredményük, sokszor egyedül akarnak lenni a családi programok helyett, előfordulhat, hogy pénzt csennek el a szülőktől, ha fenyegetik az iskolában és ezt követelik tőlük. Ezen kívül testi tünetek is megjelenhetnek, mint például a hasfájás, pánikroham, álmatlanság, étvágytalanság, kimerültség (Coloroso, 2014).

Szemlélő: lehetnek aktív illetve passzív résztvevői az eseményeknek. Előfordulhat, hogy buzdítják a zaklatót, de olykor csak épp azon a helyen tartózkodva passzívan nézik végig a jelenetet. Ilyen esetekben ezen történéseket végig nézve negatív, rossz példát, mintát látnak a gyerekek, ami hatására a későbbiekben akár ők is zaklatóvá válhatnak.

Az ember elsődleges szocializációs környezete a család, ahol legjobb esetben megtanulja a társadalom alapszabályait. Azonban előfordulnak, sajnos igen nagy számban olyan családok, ahol valamilyen gond üti fel a fejét, legyen az a szegénység, egy alkoholist szülő, vagy egy olyan édesanya vagy édesapa, aki nem törődik a gyermekével vagy egy agresszív természetű apa, aki bántalmazza a családot. Ezekben az esetekben a gyermek sérülhet, ami utána akár nehézségeket is okozhat más szocializációs tereken történő beilleszkedésben. Ezek a minták rossz példát mutatnak a gyermeknek, aki ugyan úgy, ahogyan az alapszabályokat, ezt is beépítheti az életébe.

3. Célkitűzés

A tanulmány célja az agresszió mértékének és formájának felmérése volt az általános iskolás korú diákok körében. Milyen formában jelennek meg ezek a tevékenységek illetve, hogy milyen gyakorisággal, hol érik a gyermekeket

az atrocitások. Ezen kívül a kapott eredmények felhasználásával az agresszív jelenségek visszaszorítása, esetleges megelőzése, a helyzetek felismerése és helyes kezelésének elérése volt a cél.

4. Hipotézisek

H1: A fiúk körében magasabb az agresszivitás, mint a lányoknál.

H2: A fiúk inkább fizikai erőszakot alkalmaznak, míg a lányok lelkit.

H3: A diákok körében többen érzik úgy, hogy őket bántalmazzák, mint azt, ha ők bántanak valakit.

H4: Az agresszív megnyilvánulások helye, általában pedagógusoktól mentes környezetben történik (tanteremben órák közötti szünetben).

H5: A gyerekek próbálják kerülni a konfliktust és azokat a személyeket, akik bántják őket, míg ha ők bántanak valakit, később büntudatot éreznek.

5. Módszer

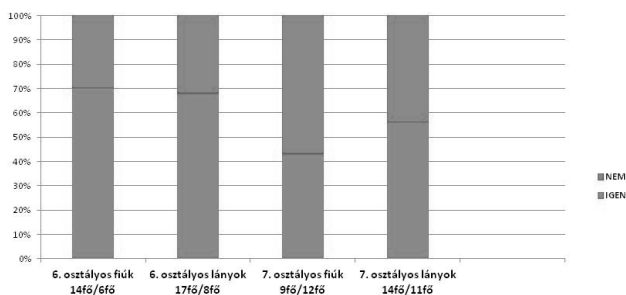
A felmérés megvalósítására Szegeden a Karolina Általános Iskolában került sor. Az intézmény fenntartója a Boldogasszony Iskolánővérek Kongressziója, melynek nevelési elvei a keresztény értékrendekre épülnek. A kérdőívet 91 gyermek töltötte ki ($n = 91$). A kutatás résztvevői az iskola 6. és 7. osztályos tanulói voltak, összesen 4 osztályból. A 91 fős mintából 45 tanuló 6. osztályos, 46-an pedig 7. osztályba járnak.

1. táblázat: A vizsgálat alanyainak osztályonkénti és nemenkénti eloszlása

	6. osztály	7. osztály	Összesen
fiú	20 fő	21 fő	41 fő
lány	25 fő	25 fő	50 fő
Összesen	45 fő	46 fő	91 fő

A saját kérdésekből összeállított kérdőívben zárt, illetve nyílt típusú kérdésekre kellett megadni a választ. Az első felében általános kérdések szerepeltek arra vonatkozóan, hogy hány évesek, milyen neműek, hanyadik osztályba járnak és szeretnek-e iskolába járni. A kérdőív második fele célzottan az agresszivitás kérdéskörét vizsgálta. Ezen részében a kérdőívnek a gyermekek arra vonatkozóan válaszoltak, hogy véleményük szerint mi az agresszió, hogy az osztálytársaik illetve az iskolában tanuló diákok közül másik osztályból előfordul-e hogy valaki bántja őket, és ha igen, akkor hogyan és hol teszik ezt. Ezek a kérdések megismétlődtek, de már a kitöltő személyére vonatkozóan. A kérdőív végén lehetőség nyílt saját vélemény kinyilvánítására.

6. Eredmények

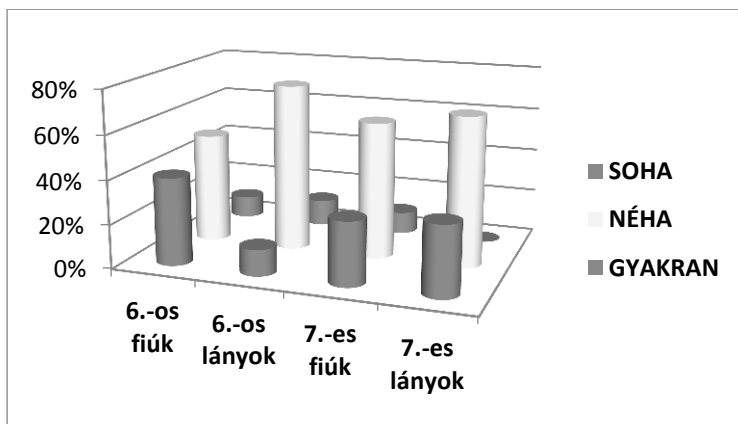

1. ábra: Az iskolába járás megítélésnek százalékos megoszlása a 6-7 osztályos fiúk és lányok körében.

Az adatok alapján megfigyelhető, hogy a kor előrehaladtával kevésbé kedvelik az iskolába járást a diákok.

Az agresszivitásra vonatkozó első kérdésre a legtöbben azt a választ jelölték meg, amit a szakirodalom is kiemel, tehát, hogy a szándékosan elkövetett bántalmazás számít agresszióknak. A válaszadók 68,25%-a válaszolt helyesen erre a kérdésre.

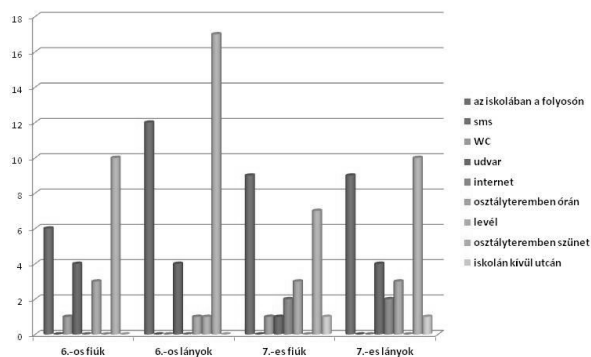
Arra a kérdésre, hogy előfordul-e, hogy az osztálytársaid közül valaki vagy valakik bántanak téged a következő válaszok születtek. Legkisebb százalékban a gyakran választ karikázták a diákok, tehát úgy érzik, hogy heti rendszerességgel nem bántja őket senki sem az iskolában. A néha válaszra érkezett a legtöbb jelölés mind a fiúk, mind a lányok részéről. Konkrét számadatokban ez a következőképpen néz ki. A 6.-os fiúk 50%-a, a lányok 76%-a karikázta be ezt a lehetőséget, míg a 7.-es fiúknál ez 62%, lányoknál 68%-ban jelent meg. Összességében, ha a néha és a gyakran válaszokat is összegezzük, akkor a fiúknál 66%, míg a lányoknál 78% számolt be valamilyen agresszivitás megjelenéséről. Elmondható, hogy minden esetben az osztályokban lévő tanulók minimum 50%-át éri valamilyen agresszivitásnak minősülő jelenség némely időközönként. A soha válasz is több esetben bekarikázásra került, az osztályok diákjainak közel negyede válaszolt ezzel a jelzővel.

2. ábra: Az agresszivitás mennyiségi arányai, amit a diákok ellenük elkövetettnek érznek.

A néha és gyakran válaszok esetében az atrocitások módját is meg kellett határozni. Legkevesebb százalékban a húzzák a hajam, zsarolnak, zaklatnak, fenyegetnek és az elutasítanak szerepelt. Legnagyobb arányban a csúfolnak, csúnyán beszélnek velem, bosszantanak és az elveszik a dolgaimat válaszlehetőségeket karikázták be a diákok. Ezek közül is a csúnyán beszélnek velem válasz fordult elő legtöbbször. A 6. osztályosok 41%-ban állították ezt a bántalmazójukról, míg a 7. osztályosok 38%-a. A többi válaszlehetőség, mint a megvernek, rugdosnak, kiközösítenek, durván meglöknek, arányaiban nézve ettől kevesebbszer fordult elő.

Arra vonatkozóan, hogy a különböző erőszakos jelenetek hol zajlanak le, a válaszok közül kimagaslóan sokszor bejelölt két helyszín az osztályteremben szünetben és az iskolában a folyosón. Az osztályteremben szünetben választ a 6.-os fiúk és lányok is közel fele jelölte meg. Meglepő módon az osztályteremben órán válasz is kapott jó néhány szavazatot, pedig feltételezhetően ebben az esetben pedagógussal együtt tartózkodtak a diákok a teremben.

3. ábra: Az atrocitások eloszlása a helyszínek függvényében

A kérdőívben arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy előfordul-e olyan eset, hogy a diákot egy másik osztályba járó tanuló bántja. Erre a kérdésre a diákok 76,7%-a azt válaszolta, hogy soha. A gyakran választ összesen 3 tanuló karikázta be a 91-ből, a néha választ 18 diák jelölte meg. Azok a tanulók, akik a néha vagy a gyakran választ jelölték meg, egy nyílt kérdés formájában leírhatták, hogy ez a bántalmazás milyen módon valósul meg. A válaszadók közel fele, arra panaszkodott, hogy szóban, szavakkal szokták bántani őket, ami legtöbbször csúnya beszédben, beszélásokban, csúfolásban nyilvánul meg. Három tanulónál jelent meg a fizikai fenyegetettség, mivel azt a választ írták, hogy bántalmazójuk megveri őket, próbálja kigáncsolni vagy lökdölni. Ezen kívül pedig a lelki bántalmazás jelent meg, aminek a konkrét formáját a tanulók nem írták le, de feltételezhetően ez is szavakkal történik.

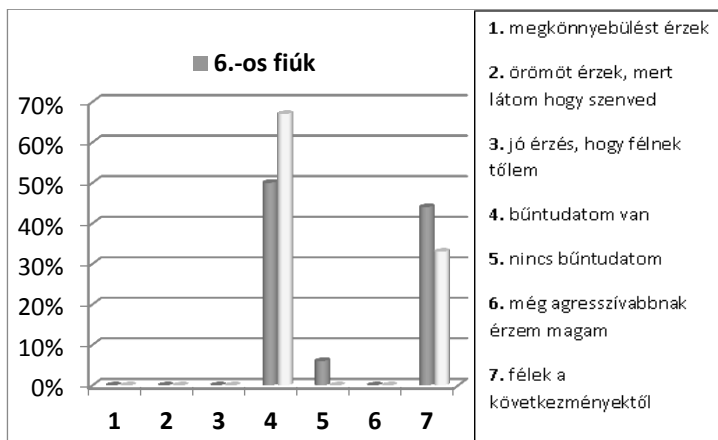
Arra a kérdésre vonatkozóan, hogy hogyan érzik azok a diákok magukat akiket az atrocitások érek a következő válaszok érkeztek. A hatodikosok és a hetedikesek válaszai hasonlóan alakultak. A legtöbb esetben igyekeznek megvédeni magukat a gyerekek vagy elkerülni a bántalmazójukat, illetve baráti társaságban tartózkodnak, remélve, hogy a barátok megvédik őket. A kérdőív második felében ismétlődtek a kérdések, de immár a kitöltő személyére vonatkozóan.

2. táblázat: Mások bántalmazásának beismerésére vonatkozó válaszok eloszlása.

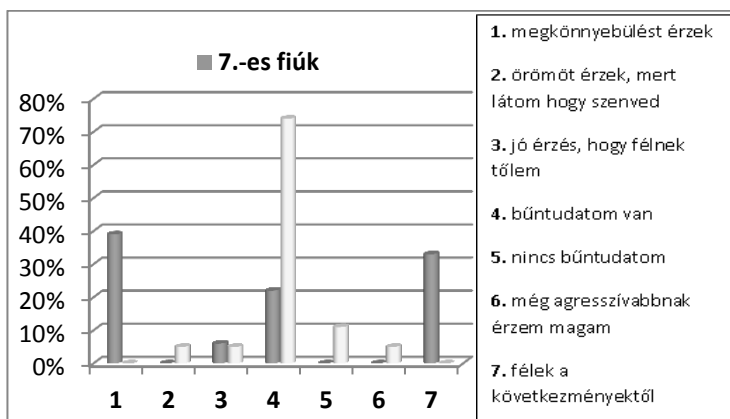
Osztály/nem	Előfordul-e, hogy az osztálytársaid közül valakit vagy valakit bántasz?		
	SOHA	NÉHA	GYAKRAN
6./fiú	55%	45%	0%
6./lány	48%	52%	0%
7./fiú	24%	76%	0%
7./lány	48%	52%	0%

Össességében a néha és gyakran válaszok együttes figyelembevételével a fiúk 60,5%-a, míg a lányok 52%-a vallotta be, ha valakit valamilyen módon bántott. Fordított esetben arra a kérdésre is válaszolniuk kellett a tanulóknak, hogy ha ők követnek el valamilyen agressziót, akkor azt milyen módon teszik. A hatodikos fiúk esetében a csúfolom válasz jelent meg legtöbbször, a hetedikos fiúknál a zaklatom és fenyegetem válasz. A hatodikos és hetedikos lányok esetében is a bosszantom jelzőt karikázták be a legtöbben. A hatodikos fiúk esetében az öt legtöbbet bejelölt válasz csökkenő sorrendben a csúfolás, a megverés és a bosszantás azonos aránnyal, valamint a csúnya beszéd és az elutasítás. A hatodikos lányoknál a sorrend megegyezik a hetedikos lányokéval. Ebben az esetben is csökkenő sorrendben tüntetem fel a legtöbbet bejelölttől az egyre kevesebbszer karikázott válaszig. Első helyen a bosszantás jelent meg, majd a csúnya beszéd, a kiközösítés, és a csúfolás. A hetedikos fiúknál pedig a fenyegetés áll az első helyen, majd a zaklatás, durva lökdösés, verekedés jelent meg nagyobb arányban.

Ezen atrocitások helyszínére vonatkozóan a következő válaszok születtek: Az osztályteremben szünetben válasz jelent meg legtöbbször. A hatodikos fiú válaszadók 50%-a, a lányok 85%-a, míg a hetedikos fiúk 29, a lányoknak pedig 44%-a vallott így. A hatodikos és hetedikos fiúknál magasabb arányokat mutatott még az iskolában a folyosón és az udvaron válasz. Míg a hetedikos lányok esetében az iskolában a folyosón és az utca, mint helyszín került megjelölésre a legtöbb esetben.

4. ábra: A 6.-os gyermekek érzései miután másokat bántottak, százalékos formában

5. ábra: A 7.-es gyermekek érzései miután másokat bántottak, százalékos formában

7. Következtetések

Ebben a korban már a többségnek kialakult képe van az agresszivitásról, erőszakról, zaklatásról. A lányok valamivel több erőszakról számolnak be abban az esetben, ha őket bántja valaki. Fordított esetben, amikor arról kellett beszámolni a diákoknak, hogy szoktak-e agresszívan viselkedni másokkal szemben, akkor a fiúk válaszainak értéke volt magasabb. Az agresszív viselkedés megjelenési formáját tekintve legtöbbször a szavakkal

kifejezett verbális erőszak jelent meg a lányok és a fiúk körében is. Abban az esetben, ha mások ellen irányuló agresszivitásról kellett szint vallani, akkor a fiúknál néhány válaszban megjelent a fizikai erőszak is, de ezek aránya nem számottevő a verbális erőszak válasza arányához képest. Mivel a keresztény értékrend szellemében nevelik a gyermekeket a pedagógusok és az iskolaválasztás alapján gondolhatjuk, hogy a szülők is, így a gyermekek körében is a fizikai agresszió megjelenése feltételezhetően igen ritka, mint ahogyan azt az általam végzett felmérés is mutatja. A tanulók 47,75%-a számolt be őket ért atrocitásról, tehát a válaszadók közel fele úgy érzi, hogy őt valamilyen bántalmazás éri, míg fordított esetben, ha ők maguk voltak a bántalmazók, azt a válaszadók 33,87%-a vallotta be. Az események helyszíni meghatározásában a legtöbb válasz az iskolában a folyosón és az osztályteremben, szünetben volt, tehát pedagógusoktól mentes helyszíneken fordul elő a legtöbb agresszivitás. Érzelmi háttérrel tekintve a diákok igyekeznek elkerülni azokat, akik bántották őket. Ez egy természetes emberi reakció, hogy olyan személyek társaságában nem szívesen tartózkodunk, akikhez valamilyen rossz érzés fűz. Az általuk okozott károk esetében a büntület kialakulásáról számoltak be a legtöbben, miután valami rosszat tettek. A kapott adatok alapján a hipotéziseim megállták a helyüket. Eltérést egyedül az első hipotézis mutat, miszerint a lányok körében magasabb az agresszivitás, de ez csak abban az esetben, ha őket bántja valaki. Fordított helyzetben a fiúk körében volt magasabb az agresszivitás előfordulása. Ahhoz, hogy még közelebb kerüljek a gyermekekhez és még jobban megismerjem szokásaikat, félelmüket úgy gondoltam, hogy célravezető ezen témában kutatnom. Ezen információk számos segítséggel fognak szolgálni a további munkám során, akár a különböző feszültségek megértésében, akár ezek kezelésében, illetve megelőzésében.

Irodalom

- Buda M. (2005): *Tehetünk ellene? A gyermeki agresszió.* Dinasztia tankönyvkiadó.
- Coloroso B. (2014): *Zaklatók, áldozatok, szemlélők: az iskolai erőszak.* Harmat, Budapest p. 21.
- Ranschburg J. (2001): *Félelem, harag, agresszió.* Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest 90 p.
- Figula E. (2004): *Bántalmazók és bántalmazottak az iskolában.* In Új Pedagógiai Szemle. 54. évf. 7-8. sz. pp. 223-228)
- Büntetőjog: <http://buntetojog.info/kulonos-resz/btk-222-%C2%A7-zaklatas/>
2016. 10.16